

УДК 338

Н. І. Пахомова,
к.е.н., Дипломатична академія України при МЗС України

ДЕЯКІ НАСЛІДКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ТОРГОВЕЛЬНУ СИСТЕМУ В РЕЗУЛЬТАТІ ПРИЄДНАННЯ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ (СОТ)

У статті розглянуто деякі проміжні результати приєднання України до Світової організації торгівлі. Проаналізовано здобутки та проблеми, які постають у цьому зв'язку перед орієнтованою на експорт вітчизняною економікою.

The article discusses some preliminary results of Ukraine's accession to the World Trade Organization. Analyzed the achievements and problems encountered in this regard before export-oriented domestic economy.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, експорт, товари, торговельний режим.

Key words: World Trade Organization, export, goods, trade regime.

ВСТУП

Із приєднанням України до Світової організації торгівлі (СОТ) завершився важливий етап інтеграції країни в світову торговельну систему. Зобов'язавшись будувати свою торговельну політику на основі міжнародно визначених норм і правил, Україна водночас отримала доступ до тих можливостей, які випливають із членства в СОТ. Зокрема, статус такого членства дозволяє Україні використовувати майданчик СОТ для відстоювання національних торгових інтересів у рамках участі в роботі комітетів і підкомітетів СОТ, розширювати участь у багатосторонніх міжнародних переговорах щодо подальшої лібералізації торгівлі, захищати національних виробників та використовувати можливості міжнародного механізму розв'язання торговельних спорів.

Членство в СОТ дозволило Україні підписати в червні 2010 року Угоду про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ) та започаткувати переговори з Європейським Союзом щодо створення зони вільної торгівлі, які наближаються до завершення, а також розпочати консультації стосовно укладення угод про вільну торгівлю з Канадою, Туреччиною, Сінгапуром, деякими іншими країнами.

Приєднання до СОТ стимулює перегляд законів та регулятивних норм у напрямі їх гармонізації, запобігання дублювання, зняття протиріч та подальшої лібералізації у сфері торгівлі та суміжних галузях. Удосконалення та впровадження національного законодавства відповідно до вимог СОТ сприяє застосуванню на практиці ринкових норм взаємодії між учасниками торговельних операцій. Це – складний та доволі тривалий процес, але іншого шляху функціонувати в рамках СОТ, що надає можливості підвищення ефективності торгівлі з країнами-членами, держава не має. Економічний аналіз змін торговельного режиму внаслідок членства України у Світової організації торгівлі показує суттєвий позитивний вплив на зовнішньоторговельні відносини України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Одним з основних здобутків, які отримала Україна від членства в СОТ, є лібералізація доступу українських товарів на світові ринки. Цей ефект реалізовуватиметься в двох основних формах, а саме:

1. Зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки розвинених країн світу і, відповідно, збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції.

2. Одержання режиму найбільшого сприяння у торговельному просторі всіх країн-членів СОТ.

Розвиток зовнішньої торгівлі України, крім вступу до СОТ, визначається багатьма іншими чинниками. Серед них слід назвати світову економічну кон'юнктуру, швидкість процесів реструктуризації та модернізації української економіки, глобальні та регіональні тенденції розвитку окремих галузей та виробництв тощо.

Здобутком членства в СОТ є його позитивний вплив на національну політику та відповідні інститути. Проведення регулятивної політики України в сфері торгівлі та суміжних галузях у відповідність нормам та вимогам СОТ означає на практиці запровадження та дотримання правил поведінки ринкового типу. Розробка та імплементація таких законодавчих та регулятивних актів є досить складним процесом, що вимагає значних зусиль, але, з іншого боку, приєднання до СОТ забезпечує корисні стимули перегляду законів та регулятивних правил в напрямку їх цілісності, який би за інших умов міг би й не мати місця в країні, що вступає в СОТ. Вступ України до СОТ позитивно вплинув на гармонізацію торговельно-орієнтованого законодавства з договірно-правовою системою СОТ і сприяв активізації торговельних відносин з країнами-членами Організації, на яку припадає 95% світової торгівлі.

Частка промислової продукції України, що експортується, коливається на рівні 50% від загального обсягу промислового виробництва. Понад третину вартості загального експорту припадає на продукцію металургійної галузі, а частка в експорті продукції хімічної та нафтохімічної промисловості дорівнює 20%, машинобудівної – 17%. Така структура ВВП і його залежність від зовнішньоекономічної діяльності підтверджує важливість розвитку зовнішньої торгівлі, необхідність нарощування експорту, розширення доступу українських товарів на зовнішні ринки.

Вступ України до СОТ здійснювався у сприятливих економічних умовах. Починаючи з 2005 року відмічалось щорічне зростання показників промислового виробництва, зовнішньої торгівлі, ВВП та прямих іноземних інвестицій. За даними Секретаріату СОТ, Україна у 2007 році за обсягами експорту товарів посідала 33 місце у світовій системі торгівлі та 23 – за обсягами експорту послуг.

У період між травнем та жовтнем 2008 року, коли фінансова криза досягла України, зовнішня торгівля продовжувала активно розвиватися. Прямий вплив на зростання українського експорту до інших країн мали заходи, пов'язані із членством у СОТ: зниження імпорتنних тарифів на українські товари; відміна кількісних обмежень ЄС на імпорту з України металургійної продукції; зняття українських обмежень на експорт зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії. Кількість антидемпінгових розслідувань проти України також зменшилась. Водночас лібералізація тарифів на імпорту сприяла зростанню обсягів імпорту до України.

Перший рік членства України в СОТ змінив деякі торговельні тенденції останніх років. Згідно аналізу Аналітично-дорадчого центру Блакитної стрічки за червень-грудень 2008 року в порівнянні з аналогічним періодом 2007 року питома вага країн СНД зменшилась на 3%, у той же час зросли частки країн Азії та Африки – по 1% відповідно. Натомість частка ЄС залишилась незмінною.

Загальний аналіз експортних операцій з товарами після приєднання України до СОТ свідчить про позитивний вплив на просування української продукції на зовнішні ринки. Так, припинення квотування української металопродукції дозволило суттєво збільшити її експорт до окремих країн Європейського Союзу, зокрема до Болгарії – у понад три рази, Румунії – у 1,7 рази тощо. Враховуючи, що у загальному експорті частка даної продукції складає близько 40%, такі заходи були потужним стимулятором до нарощування постачань на зовнішні ринки. На загал металургійна галузь виграла чи не найбільше серед інших секторів української промисловості від вступу країни до СОТ. На жаль, регресивні процеси у світовій економіці привели до різкого уповільнення розвитку орієнтованих на експорт галузей. Ця обставина

об'єктивно ускладнює аналіз ситуації та в більшості випадків унеможливає відокремлення впливу членства України в СОТ від наслідків світової фінансової кризи.

Падіння попиту та несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках у 2009 році призвели до зменшення експортних поставок на 59,3%, а через девальвацію гривні та падіння купівельної спроможності населення імпортні поставки до країни впали на 53,1% порівняно з 2008 роком. У результаті зовнішньоторговельне сальдо залишилось від'ємним, але зменшилось у 3,2 рази, з 18,6 до 5,7 млрд. дол. США, причому покращення зовнішньоторговельного сальдо стосувалось майже усіх галузей економіки, крім продукції металургійного комплексу.

Певною мірою це дозволило збалансувати національну економіку України, поліпшити показники платіжного балансу, зокрема торговельний баланс, а також сприяло розвитку внутрішнього ринку та подальшому поширенню процесів імпортозаміщення. Зауважимо, що зменшення негативного сальдо у 2009 році перервало тенденцію попередніх восьми років щодо його збільшення.

Показники розвитку зовнішньої торгівлі України у 2010-2011 роках засвідчили тенденцію виходу галузей економіки із кризи і характеризувалися нарощуванням обсягів як експорту, так і імпорту.

Членство України у СОТ стало потужним стимулом реформування торговельного режиму країни, формування прозорої та передбачуваної регуляторної політики, що сприятиме розвитку вітчизняного підприємництва, у тому числі через вихід на зовнішні ринки. Насамперед цьому сприяла реалізація комплексу заходів з адаптації української економіки до вимог СОТ.

План заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 року №1381-р, складає розгорнуту програму дій у напрямку розвитку економічних відносин на основі міжнародних норм та правил, створює умови для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, максимально враховує інтереси вітчизняних виробників та відповідає зобов'язанням України як члена СОТ.

Реалізація передбачених Планом заходів сприятиме:

- створенню умов для зростання обсягів іноземних інвестицій в економіку України, підвищенню темпів зростання іноземних інвестицій;
- зростанню обсягів виробництва;
- прискоренню структурних реформ і створенню стимулу для підвищення конкурентоспроможності;
- демонополізації товарних ринків та ринків послуг;
- розширенню асортименту та якості пропонованих товарів і послуг, зниженню їх ціни;
- оптимізації зовнішньоторговельної структури та розвитку експорту.

У рамках реалізації Плану заходів ведеться робота з підготовки проєктів державних програм розвитку відповідних галузей промисловості та виконання заходів, передбачених затвердженими програмами. Так, з підприємствами гірничо-металургійного комплексу, які експортують продукцію до країн ЄС, проводиться робота, спрямована на недопущення продажу продукції до країн ЄС за цінами, нижчими за ціни продажу на території України, з метою запобігання запровадження стосовно цієї продукції можливих антидемпінгових чи інших обмежувальних заходів. Цілеспрямована робота проводиться і з метою забезпечення захисту внутрішнього ринку шляхом застосування інструментів торговельного захисту для протидії недобросовісній конкуренції та масованому (демпінговому, субсидованому) імпорту.

Вживаються відповідні заходи щодо посилення контролю за недопущенням заниження митної вартості товарів легкої промисловості, які ввозяться на митну територію України, та запроваджено на постійній основі моніторинг митної вартості цих товарів. Так, обсяги імпорту товарів легкої промисловості (61, 62 та 64 груп УКТЗЕД) за 2010 рік у порівнянні з 2009 роком збільшилися на 39,8% і склали 192,5 тисяч тонн, натомість обсяги сплачених платежів збільшилися на 68,8% і склали 2,8 млрд. грн.

Ведеться робота щодо гармонізації та адаптації галузевих стандартів до міжнародних у сфері технічного регулювання. Станом на 1 січня 2011 року в Україні мали чинність 6809 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, з яких 465, або кожний п'ятнадцятий, були прийняті в 2010 році.

Отже, для України вступ до СОТ означає визнання світом українського сегменту економіки конкурентоздатним, але нові умови торгівлі передбачають боротьбу за ринки збуту, за нові технології, за стандартизацію, за якість продукції в умовах жорсткої конкуренції. Значно зросли можливості підприємств захищати як свої інтереси на зовнішніх ринках, так і протистояти недобросовісній конкуренції з боку імпортерів на внутрішньому ринку.

Ключовою проблемою в умовах членства України в СОТ залишається необхідність реалізації структурних реформ вітчизняної економіки у такий спосіб, який би гарантував покращення ефективності промислового та сільськогосподарського виробництва шляхом оперативної трансформації імпульсів від внутрішнього та зовнішнього ринків в економічні відносини та впровадження новітніх технологій.

Важливо, щоб ці реформи здійснювались за умов виконання всіх зобов'язань, взятих у рамках переговорного процесу з вступу до СОТ, які відповідно до Закону України „Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі” стали складовою частиною єдиної зовнішньоекономічної політики України.

ВИСНОВКИ

Повністю об'єктивне дослідження впливу членства України в СОТ на галузі економіки України на основі моделей загальної рівноваги є неможливими, оскільки практично весь період, який минув з моменту вступу, економіка України перебувала під впливом світової фінансово-економічної кризи та гостро відчувала її негативні наслідки. Зробити певні висновки та отримати кількісні оцінки з прийнятною достовірністю можливо буде лише після остаточної стабілізації ситуації на зовнішніх ринках та у національній економіці, накопичення необхідних обсягів статистичних даних.

Водночас можна констатувати, що найсуттєвішими перевагами вступу України до СОТ є зменшення тарифних та нетарифних обмежень доступу українських товарів на світові товарні ринки та збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняних виробників, отримання українськими товарами режиму найбільшого сприяння у торговельному просторі країн-членів СОТ та можливість захисту інтересів національних виробників відповідно до процедури розгляду торгових спорів СОТ.

Аналіз зовнішньоекономічних відносин України свідчить, що вступ держави до СОТ сприяв адаптації торговельного законодавства України з договірно-правовою системою СОТ та спонукав до інтенсифікації торговельних відносин з країнами-членами.

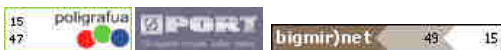
Проблеми, що пов'язують зі вступом України до СОТ, які в першу чергу стосуються загрози для вітчизняного виробника на внутрішньому ринку, насправді, є наслідками глобалізації та існують незалежно від членства країни у СОТ. Значне загострення конкуренції через розширення зовнішньоторговельної діяльності є об'єктивним процесом, який торкається всіх країн-учасниць міжнародної торгівлі. В цих умовах основним завданням держави є створення таких умов для вітчизняних виробників, щоб вони могли ефективно використовувати можливості власного розвитку. При цьому важливо взяти до уваги, що СОТ надає дієві механізми для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної торговельної діяльності та неякісної імпортної продукції. Україна відповідно до угод СОТ та національного законодавства може використовувати такі захисні заходи, як квотування, спеціальне мито, антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи.

На сьогодні залишається ряд питань щодо виконання зобов'язань, взятих Україною при вступі до СОТ, які потребують вирішення шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів. До них відноситься перегляд переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, для вилучення з нього товарів із низьким рівнем ризику; вилучення з зазначеного переліку харчової продукції; проведення комплексу невідкладних заходів, спрямованих на запровадження санітарних та фіто санітарних заходів, ґрунтуючись на стандартах, директивах та рекомендаціях Міжнародного епізоотичного бюро та Міжнародної конвенції захисту рослин.

Література:

1. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі [Текст]: Закон України від 10.04.2008 №250-VI. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=250-17>.
2. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України [Текст]: Закон України від 31.10.2008 №639-VI. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=639-17>.
3. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ [Текст]: міжнародний документ [підписаний 24.06.2010]. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_456.
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, <http://me.kmu.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Світової організації торгівлі, <http://www.wto.org/>.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"